

**„Szociális szolgáltatások modernizációja, központi és területi stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása”
TÁMOP 5.4.1. Kiemelt projekt**

“A kábítószer-probléma kezelésével összefüggő szolgáltatások fejlesztése” pillér

**IV.3.4.1.1. Szakmai protokollokat elkészítő szakértők kompetenciáinak megfogalmazása,
szakértők kiválasztása az adott szakterületeken**

Szempontrendszer a módszertani leveleket elkészítő szakértői kompetenciák meghatározásához, illetve a szakértők kiválasztásához

Demetrovics Zsolt

A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet megbízásából

2011

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszecsenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósul meg.

1. Háttér

A megvalósítás során az illegális szerhasználat négy kiemelt fejlesztési területén szükséges olyan módszertani levelek (szabályozó dokumentumok) elkészítése, amely meghatározza, hogy az adott területen milyen szabályrendszerben, milyen szakmai szempontok mentén szükséges és hatékony működni. A vonatkozó négy terület az alábbi.

1. Megelőző-felvilágosító szolgáltatás
2. Tűcsere programok
3. Plázákban, illetve lakótelepeken működő célzott (szelektív) prevenciós programok
4. Zenés-táncos szórakozóhelyeken működő programok (célzott prevenció)

Mind a négy terület esetén három fős munkacsoportok kialakítása indokolt. A következőkben tehát azon kompetenciákat veszem számba, amelyek segítenek az egyes területeken a potenciális szakember-kínálat felmérésére, illetve ennek alapján a munkacsoport tagjainak kiválasztására.

2. Általános szempontok

Az egyes területek tárgyalását megelőzően érdemes számba venni azokat az általános szempontokat, amelyek valamennyi munkacsoport esetében követendők a szakértők kiválasztásakor.

- A szakértő csoportok három főből álljanak, akik közül az egyik szakértő a csoport vezetéséért, koordinációjáért felel
- A három szakértő lehetőség szerint multidiszciplináris teamet alkosson, azaz az adott területen releváns különböző tudományágakat és szakmai kompetenciaterületeket képviseljenek. Mind a négy terület jellegzetesen interdiszciplináris terület, azaz különböző szakterületek és szakmai kompetenciák irányából megközelíthető. Ezen szakmai irányok akár egymással konfliktusos, de mindenképp egyeztetendő szempontokat vethetnek fel, így fontos, hogy ezek egyrésztől egyaránt reprezentációt kapjanak a módszertani levél kialakítása során, másrésztől pedig már integrált

formában kerüljenek abba bele. Ezen integráció elengedhetetlen feltétele az intenzív és konstruktív szakmai vita.

- A három szakértő között gyakorlati és elméleti (tudományos) tapasztalattal rendelkező szakemberek egyaránt legyenek. Mind a négy területen – bár változó mértékben, de – jelentős mennyiségű szakirodalmi, tudományos, elméleti munka áll rendelkezésre, azaz elengedhetetlen, hogy a munkacsoportnak legyen olyan, az elméleti-tudományos munkák iránt nyitott, s ezeket olvasó, feldolgozó tagja, aki adekvátnan meg tudja jeleníteni a munkacsoportban a már rendelkezésre álló tudományos eredményeket. A tudományos és a gyakorlati terepmunka, sajnos számos területen divergál, azaz a kutatással foglalkozó szakemberek nem veszik kellő mértékben figyelembe a terep adta kereteket, lehetőségeket és korlátokat, illetve tereptapasztalatuk hiányában akár egyszerűen nem ismerik fel ezeket. Másrészt, nem ritka, hogy a terepen dolgozó szakember a tudományos kutatási eredményektől izoláltan működik, azaz nem szembesül és nem értesül a területét és munkáját érintő legalapvetőbb tudományos eredményekről, s ily módon nem tudja ezeket a gyakorlati munkájába integrálni. A módszertani levél elkészítésének, illetve a munkacsoport működésének egyik legfőbb célja és eredménye pont az lehet, hogy a terepen szerzett gyakorlati tapasztalat és az elméleti, tudományos tapasztalat integrálása megtörténhet.
- Bár a szakmai szempontok mellett a személyiség, az interperszonális működés megítélése nehezebb a kiválasztás során, mégis fontos ezeket a szempontokat is hangsúlyozni, s lehetőség szerint figyelembe venni. Pontosan a fent említett multidiszciplinaritás, illetve az elméleti-tudományos, illetve gyakorlati szempontok potenciális ütközése, de legalábbis ezek összeegyeztetésének, integrálásának szükségessége miatt fontos, hogy a szakértők kellő kooperációs, készséggel, toleranciával, s ugyanakkor a saját területük és szempontjaik megjelenítésében kellő érdekérvényesítési képességgel rendelkezzenek.
- Valamennyi munkacsoport esetében kiemelkedő fontosságú, hogy a szakemberek minél több, az adott területen működő szolgáltatót képviseljenek, de legalábbis ismerjenek. Ebből a szempontból, ideális, ha – amennyiben működik ilyen – a területet lefedő ernyőszervezet valamelyik vezetője bevonható a munkacsoport működésébe
- Fontos, hogy az egyes területeken kiválasztásra kerülő három-három szakember minél szélesebb körben lefedje az országot. Lehetőség szerint kerülendő tehát, hogy

ugyanazon programból több szakértő kerüljön be a munkacsoportba, sőt, amennyiben lehetséges, a szakértő különböző városokat, régiókat képviseljenek. Az országos lefedettség minél alaposabb biztosítása nagyban segíthet abban, hogy a kialakulásra kerülő szabályozóanyagok a specifikus regionális szükségletekhez és helyzeti tényezőkhöz igazodóan is alkalmazhatók legyenek.

- elengedhetetlen, hogy a munkacsoport tagok között legyen legalább egy (de ideális esetben több) olyan személy, aki széleskörű tapasztalatokkal rendelkezik az adott terület nemzetközi szakirodalmára és nemzetközi gyakorlata tekintetében
- amennyiben az adott területen az elmúlt évben kialakult valamilyen koordináció (pl. a megelőző-felvilágosító szolgáltatások területén ez adott), úgy szerencsés, ha a tagok közül egy fő rendelkezik megelőző vagy aktuális tapasztalattal a koordináció területéről.

3. Specifikus szempontok

3.1. Megelőző-felvilágosító szolgáltatás

A megelőző-felvilágosító szolgáltatással kapcsolatosan fontos, hogy olyan szakemberek kerüljenek kiválasztásra, akik ebben a szolgáltatásban rövidebb-hosszabb ideje maguk is részt vesznek, s így módon ismerik az itt megjelenő klienspopulációt, problémáikat, szükségleteiket. Szintén fontos, hogy a szakemberek rendelkezzenek megfelelő jogi jártassággal és ismeretekkel az elterelés intézményének szabályozását illetően, illetve szintén rendelkezzenek azokkal a prevenciós és egészségfejlesztési ismeretekkel, amelyek szerepe alapvető a megelőző-felvilágosító szolgáltatás tervezésében. A konkrétan elvárt készségek és ismeretek az alábbiak.

- alapvető addiktológiai ismeretek, különös tekintettel a prevenciós és egészségfejlesztési eszközök vonatkozásában
- legalább öt éves munkatapasztalat az az addiktológia területén, különös tekintettel a prevenciós és egészségfejlesztési területre

- legalább egy tag rendelkezzen angol nyelvtudással, s az angol nyelvű nemzetközi szakirodalom kimerítő ismeretével egyrészt a prevenciós és egészségfejlesztés területét illetően, másrészt az elterelés intézményrendszerének irodalmát illetően
- legalább két fő rendelkezzen olyan intézményi háttérrel, ahol legkevesebb három éve folytatnak megelőző-felvilágosító tevékenységet
- legalább egy munkacsoport tagnak legyen megelőző jártassága a módszertani levelek, szabályozó anyagok kialakításában, elkészítésében

3.2. Tücsere programok

A tücsere programok alkalmazásának igen kiterjedt gyakorlata van világszerte, s Magyarországon egyaránt, s hasonlóképp, ezen intervenciós mód hatékonyságának vizsgálatával is jelentős mennyiségű szakirodalom foglalkozik. Kifejezetten fontos tehát, hogy a munkacsoport tagjai rendelkezzenek egyrészt a nemzetközi és hazai gyakorlati tapasztalatokkal, s különösen kiterjedt rálátással bírjanak a hazánkban, az elmúlt 20 év során kialakult gyakorlattal. Másrészt, hasonlóan fontos, hogy a munkacsoport birtokában legyen a nemzetközi szakirodalomban felhalmozott ismereteknek és evidenciáknak, amelyek az elmúlt évtizedek kutatásai nyomán kerültek megállapításra. A konkrét elvárások az alábbiak lehetnek.

- alapvető addiktológiai ismeretek
- a szakértők mindegyike rendelkezzen a tücsere szolgáltatások terén szerzett gyakorlati (részvétel tücsere program működtetésében vezetőként vagy alkalmazottként) és/vagy elméleti (részvétel a tücsere programok hatását, hatékonyságát célzó kutatásban, vagy az intravénás szerhasználat jellemzőit vizsgáló kutatásban) tevékenységben
- legalább egy munkacsoport tag rendelkezzen kiemelkedő, nemzetközi viszonylatban is érdemi tudományos munkássággal az intravénás szerhasználat jellemzői, illetve a tücsere szolgáltatások kutatásának területén
- legalább két munkacsoport tag rendelkezzen legalább három éves gyakorlati tapasztalattal a hazai (vagy külföldi) tücsere szolgáltatások területén vezetői vagy munkatársi területen

- lehetőség szerint valamennyi munkacsoport taggal (de legalább két fővel) kapcsolatos elvárás, hogy angol nyelvtudása elégséges legyen a nemzetközi szakirodalom biztonságos áttekintéséhez, feldolgozásához
- legalább egy munkacsoport tag rendelkezzen nemzetközi tapasztalattal az intravénás szerhasználat és/vagy a tücsere programok működése, működtetése terén
- legalább egy munkacsoport tagnak legyen megelőző jártassága a módszertani levelek, szabályozó anyagok kialakításában, elkészítésében

3.3. Plázákban, illetve lakótelepeken működő célzott (szelektív) prevenciók programok

A plázákban, illetve a lakótelepeken végzendő szelektív prevenciók eljárások bevezetése viszonylag új területnek számít mind hazai, mind nemzetközi tekintetben. Ezen innovatív programok azonban alapvető fontosságúak a modern nagyvárosokban jelentkező kábítószer-probléma megelőzésében, s ily módon fejlesztésük és módszertani erősítésük elengedhetetlen. Fontos azonban, hogy a fejlesztések olyan módszertani bázison és a rendelkezésre álló jó gyakorlatokkal kapcsolatos ismereteken alapuljanak, amelyek elősegítik ezek biztonságos és magas színvonalú működését. A tücsere programokkal – és részben a megelőző-felvilágosító programokkal is – szemben azonban ezen a területen a nemzetközi tapasztalatok kevésbé állnak rendelkezésre, sőt az elmúlt években egyes területeken – így a plázákban működő szolgáltatások terén – a hazai szakemberek tevékenysége kifejezetten innovatívnak mondható. Elengedhetetlen tehát, hogy megszülessenek azok a szabályozó anyagok is, amelyek megadják az ilyen jellegű szolgáltatások keretrendszerét, fontos azonban, hogy ezek intenzíven felhasználják az eddig szerzett tapasztalatokat. A munkacsoport tagjaival kapcsolatos szakmai elvárások.

- mindhárom szakemberrel kapcsolatos elvárás, hogy valamilyen a plázákban és/vagy a lakótelepeken működő szelektív prevenciók szolgáltatásban – vezetőként vagy egyéb alkalmazottként – legalább 2-3 éves tapasztalattal rendelkezzen
- összességében fontos, hogy a három szakember tapasztalatait tekintetbe véve oly módon legyen kiválasztva, hogy mindkét területet legalább egy szakember képviselje

- alapvető elvárás, hogy mindhárom szakember rendelkezzen alapvető addiktológiai ismeretekkel
- mindhárom szakember rendelkezzen speciális képzéssel és tapasztalattal a prevenció (elsősorban a szelektív és az indikált prevenció) ismeretek és szolgáltatások területén
- legalább egy szakember (lehetőség szerint a munkacsoport vezetője) rendelkezzen megfelelő szintű angol nyelvtudással ahhoz, hogy képes legyen az angol nyelvű nemzetközi szakirodalom áttekintésére nemzetközi gyakorlatokkal kapcsolatos tapasztalatok megismerésére

3.4. Zenés-táncos szórakozóhelyeken működő programok (célzott prevenció)

A zenés-táncos szórakozóhelyekhez kapcsolódóan megjelenő szerhasználati problémák elsősorban az elektronikus zenei partik terjedésével jelentek meg. Az ezen kikapcsolódási formához kapcsolódó szerhasználat speciális jelleget mutat, s ennél fogva a nemzetközi gyakorlatban, illetve a hazai gyakorlatban is viszonylag hamar megjelentek olyan intervenció és prevenció szolgáltatások, amelyek az ilyen jellegű szerhasználattal kapcsolatos megelőzést és ártalomcsökkentést szolgálták. Ez a terület tehát, bár viszonylagosan rövid, mintegy másfél évtizedes történetre tekint csak vissza, ennek ellenére a felhalmozódott gyakorlati tapasztalat és tudományos munka jól hasznosítható lehet a szabályozó anyag elkészítésekor. A szakértőkkel szemben támasztott kritériumok.

- elvárás, hogy a három szakemberből legalább kettő rendelkezzen legkevesebb három éves – vezetői vagy munkatársi – gyakorlati tapasztalattal a zenés-táncos szórakozóhelyeken végzett prevenció, ártalomcsökkentés és egyéb a kábítószer-probléma megelőzését vagy minimalizálását elérni hivatott tevékenység területén. Ideálisan, legalább az egyik szakértő rendelkezzen ezen a területen több éves vezetői tapasztalattal.
- Legalább egy személy rendelkezzen a vonatkozó, számottevő szakirodalom átfogó ismeretével, illetve a nemzetközi tapasztalatok kimerítő ismeretével
- legalább két munkacsoport tag rendelkezzen átfogó ismeretekkel a hazai programokról (milyen szolgáltatók léteznek, milyen szolgáltatást nyújtanak stb.), illetve

- rendelkezzen lehetőség szerint személyes kapcsolattal is az egyes szolgáltatók irányába
- legalább egy munkacsoport tag rendelkezzen beható ismeretekkel a területen készült korábbi hazai anyagokról, illetve a területen tett szabályozási törekvésekről

4. A lektor kiválasztása

A lektor kiválasztási szempontjai.

- rendelkezzen valamennyi területen átfogó ismeretekkel, ami magába foglalja a terület nemzetközi szakirodalmának ismeretét, illetve a hazai gyakorlat főbb jellemzőinek az ismeretét
- a fentiekből is következő módon angol nyelvtudása megfelelő legyen az angol nyelvű nemzetközi szakirodalom feldolgozásához, illetve az egyéb országok szabályozó anyagainak és gyakorlatainak megismeréséhez
- rendelkezzen megelőző vagy jelenlegi tapasztalattal a hazai kábítószer-koordináció működésének tekintetében
- rendelkezzen meghatározó – legalább 5 éves – szakmai, gyakorlati tapasztalattal legalább az érintett négy terület közül kettő terén